

Pretexte pentru lectură

Asmara, visul italian în Africa Orientală

de Gloria Gravina

Cu ocazia celei de a XIII-a ediții a *Săptămânii Limbii Italiene în Lume* (*Settimana della Lingua Italiana nel Mondo*), în data de 14 octombrie, Biblioteca Centrală Universitară „Eugen Todoran” din Timișoara va găzdui o conferință susținută de profesorul Giampaolo Montesanto, dedicată arhitecturii italiene din afara granițelor naționale, de la începutul secolului trecut, proiectată în întregime într-o optică de inovație și de cercetare.

Prolificitatea și creativitatea italiană, care au origini antice, au dat naștere unor genii în toate domeniile, de la artă până la știință, de la cercetare până la tehnică, iar în arhitectură, cu precădere, am asistat în ultimul secol la o explozie incredibilă, rezultat al avântului îndreptat în direcția experimentalismului celui mai îndrăzneț și a inovației, ambele susținute în mod deosebit de noutatea tehnologiilor și a materialelor.

Ar fi interesant, așadar, să ne oprim atenția asupra proiectului unei localități din Eritreea, Asmara, concepută și realizată de arhitecții italieni (pentru a fi și „capitală”), care în anii '20 și '30 ai secolului trecut, care s-au întrecut în fantastice exemple de arhitectură déco (liberty), modernistă, futuristă, raționalistă.

Giampaolo Montesanto, Matteo Piddu și Silvio Negrin sunt autorii cărții intitulată „*Eritrea on the road*”, ilustrându-ne această ambițioasă viziune care, pentru italieni, din vis, a devenit realitate și care face ca și astăzi, acest pământ atât de îndepărtat, de diferit și cu oameni cumsecade, unde încă mai conviețuiesc mâncărurile locale cu bucătăria italiană, „să amintească de-acasă”. Este vorba de o călătorie în imagini de-a lungul și de-a latul Eritreei, urmând cele patru drumuri principale care (asemeni unei pânze de păianjen) se deapănă de la Asmara și ating granițele țării.

Foarte bogat în fotografii, pe care autorii au ales să le propună în alb și negru, ușor sepiat (în parte pentru a reda „obiectelor” privity un aer oarecum antic și imobil, în parte pentru a sublinia ideea de călătorie), această parcurgere somnolentă și lentă a drumurilor pustii și însorite ale înaltelor platouri africane – acolo unde amintirea unor plimbări de altădată revine, pierzându-se între o natură aridă, marcată de peregrinarea ocazională a omului, între monumentalitatea și sunetele acute ale clădirilor din capitală sau regăsindu-se printre ruinele orașelor și în satele care-i evidențiază trecerea – îți reamintește de munca din atelierele, din șantierele și din magaziile pe care italienii de la începutul secolului XX le-au creat, urmându-și visul.

Cartea înregistrează schimbarea lentă a peisajului care, de la cei 2400 de metri altitudine ai orașului Asmara, coboară până în câmpia deșertică din interior unde, în afară de diversitatea vegetației, se remarcă trecerea de la creștinismul din zona muntoasă la islamul din orașe precum Keren sau Agordat, până la satele animiste ca Barentù, marcate de colibe etnicilor Kunama. Pentru a realiza proiectul, autorii au ales să folosească harta Eritreei anexată ghidului din Touring Club Italiano din 1938, al cărei detaliu și a cărei precizie încă mai surprind în fața tăcerii actuale care aduce a uitare.

Massawa, perla de la Marea Roșie

de Gloria Gravina

A doua carte pe care o prezentăm aici aici se numește, nu din întâmplare, *Viaggio a Massawa (Călătorie la Massawa)*. Autorii, același Giampaolo Montesanto, care de această dată înfruntă o nouă călătorie împreună cu Guido Traverso și Giuseppe De Marchi, își opresc privirile asupra locului care este atestat istoric drept primul oraș din Eritreea, Massawa, port la Marea Roșie, care se naște odată cu islamul la doar câțiva kilometri de acel faimos port al antichității numit Adulis.

De peste un mileniu Massawa este escală pentru călătorii care, pe parcursul peregrinării lor, au lăsat urme „invizibile”, care se dezvoltă dintr-o dată, ca dintr-o

răsufare, în planul urbanistic al orașului sau în caracterul și felul de a fi al oamenilor.

Cartea constă dintr-o consistentă introducere istorică, ce încearcă să reconstruiască, cu ajutorul hărților, al planurilor și al imaginilor, formarea și dezvoltarea anticei „Perle de la Marea Roșie”. Pentru a-i scrie povestea, autorii s-au folosit de memoriile călătorilor (arabi, portughezi, turci, francezi, englezi, italieni) care începând cu 1500 au poposit în oraș și au scris despre el. Ideea cărții e ca, pornind de la aceste povestiri, orașul să prindă contur de la sine (orașele există când și în timp ce povestim despre ele sau tocmai pentru că povestim despre ele).

Cuvintele autorilor sunt expresive: *“Ultimii cronicari ai orașului Massawa suntem noi, cei care încercăm să-l descriem cu fotografiile noastre, cu intenția de a readuce la lumină anticele-i splendori care se dezvăluie din când în când în actuala panoramă de ruine. Încercăm să povestim și viața massawinilor de azi de-a lungul unei secțiuni care se compune din „profiluri” de persoane alese la întâmplare, ale căror chipuri și povești de viață sunt și ele o mărturie a orașului.”*

(traducere de Stela Moraru)

Între lumi și epoci istorice

de Doina Lica

Sanda Budiș, *Fata tatei și mama fetei. Istoria unei vieți între România și Elveția*, Iași, Polirom, 2012 — O carte de memorii, care se citește cu sufletul la gură, în ciuda dimensiunilor impresionante (387 de pagini, cu un corp de literă descurajant pentru amatorii de lecturi rapide), o carte fascinantă și captivantă, povestea unei vieți ca o continuă aventură, la granița între lumi și epoci istorice... Te lași prins de firul povestirii, sari cu plăcere de la o lume la alta și de la o epocă la alta, sfîndînd geografia și cronologia, dar, pe măsură ce avansezi cu lectura, îți dai seama că ai căzut în capcana poveștii, uitînd să iei creionul și să marchezi pasaje memorabile. E doar aparent o carte care „te prinde” pur și simplu, are profunzime și merită s-o citești cu atenție.

Autoarea și personajul principal al cărții este, înainte și în timpul războiului, dar și multă vreme după aceea, „fata tatei” (fiica generalului „Alexandru Budiș, cunoscut pentru cărțile lui și pentru cursurile sale magistrale la Academia Militară”, p. 8) și devine „mama fetei” (mama Sandrei Pralong, cunoscută în România, de pe când conducea Fundația Soros la București) la întoarcerea în țară, după anii de exil în Elveția, când a muncit ca arhitect „silitor și solitar” (p. 8), cum singură se numește. Ea își definește toate aceste aspecte ale personalității pe firul istoriei. Are un destin influențat decisiv de istorie, provenind din familia unui general al armatei române, care a luptat în al doilea război mondial, a ajuns prizonier în Rusia, apoi deținut politic la Jilava. A trăit ororile războiului, a pierdut absolut totul într-un bombardament devastator, a avut de suportat ulterior consecințele originii „nesănătoase”, a suferit ca mulți alții apăsarea comunismului și a decis în cele din urmă să ofere unicului copil șansa unei vieți normale. A emigrat așadar în Elveția, unde lupta pentru a se adapta și pentru a fi acceptată de o societate străină a marcat-o în egală măsură. A revenit în România după 1989, hotărâtă să facă ceva pentru țara ei, conștientă de toate derapajele societății postcomuniste și taxând la sânge anomalii și nereguli.

Aceasta ar fi povestea, „acțiunea cărții”, cum s-ar spune. Dar acest fir conducător are o mulțime de povești colaterale și adevărate galerii de personaje, din

familie (fascinant amestec de nații, bunicul din partea mamei, un ardelean din Sălișteța Sibiului, iar bunica o grecoaică-italiancă din insula Cefalonia, a cărei mamă aparținea aristocrației venețiene), din protipendada societății românești dinainte de război, din lumea în care trăiește după instaurarea comunismului, din Elveția de adopție, dar și din frământata Românie de azi.

Do vadă că se depășește cu mult simpla relatare a unor evenimente stă faptul că Sanda Budiș, cu autoritatea unei vieți marcate de numeroase experiențe și încercări, pe fondul unei formații intelectuale de excepție, face incursiuni în istoria țării, încercând să găsească rădăcinile maladiilor care ne macină azi. Se oprește asupra răului incomensurabil provocat de anii de comunism, aparent imposibil de eradicat, ba chiar amplificat după 1990 de o libertate prost înțeleasă. Aș exemplifica printr-o poveste din familie, cea a unuia dintre frații mamei, Horia Grigorescu, ajuns primar al Constanței de două ori, în anii 1930. El a avut inițiativa unei legi prin care se percepeau taxe pentru produsele petroliere exportate prin portul Constanța, ceea ce i-a determinat pe petroliști să încerce să-l mituiască cu o sumă fabuloasă de bani ca să retragă proiectul de lege, bani pe care nu doar că i-a refuzat, dar a aruncat cu geanta după cel care i-a adus-o, un fost coleg cu care a rupt de atunci orice relație. Și întrebarea vine firesc: „Cine poate crede așa ceva azi, după doar 80 de ani? În doar trei generații s-a pierdut simțul dreptății...” (p. 118). Ce s-a construit cu banii proveniți din acea taxă și intrați în bugetul primăriei, „cum pe atunci nu se fura” (p. 118), este impresionant, consolidarea malurilor, construirea digurilor la portul de ambarcațiuni, unde băteau valurile și căzuseră două străzi cu case cu tot, refacerea stațiunii Mamaia, construirea hotelului ultraluxos Rex. Și povestea acestor realizări continuă detaliat pe multe pagini.

E aproape imposibil de decis cine este în realitate personajul principal al cărții, autoarea sau istoria însăși. Nici nu pare foarte important acest lucru, contează doar faptul că avem în față povestea unei supraviețuitoare, pe care istoria, chiar dacă a marcat-o, nu a învins-o.